

■ Простая мова

Чэrvень... Спёка. Невыносна цяжка ў горадзе, на асфальце! Не лягчэй, відаць, і ў вёсках, штодня паліваючы грады. — За цэлы месяц, не паверыце, у нас — аніводнага даждзюсіку! — скардзіцца сяброўка з Рагачоўшчыны. ...Гэта ж колькі трэба вады перацягаць, каб прыдумаць такое слова?

СВЯТА

У мястэчку новая крама — з так званым самаабслугоўваннем, што, відаць, нязвыкла (ва ўсякім разе пакуль), бо многія на ўваходзе тармозяць — аглядаюцца, неяк нясмела бяруць спецыяльныя кошыкі, потым самі, з бачным задавальненнем, выбіраюць патрэбнае, спыняюцца каля кас.

Там — чарга, што, падобна, зусім не бянтэжыць, бо побач ці не ўсе свае — можна пагаварыць. Да таго ж, па абодва бакі — паліцы з таварам, з аднаго — у прыватнасці — нават з адмысловым: з вінамі, гарэлкай. І ўжо выбар там...

У нейкага дзядзькі аж вочы разбегліся: то адну пляшку возьме, у кош свой паставіць, то, перадумаўшы, верне назад, пацягне руку да другой, да трэцяй...

— Што ты там варожыш? — не разумее яго прыяцель. — Чарга падыходзіць... Любую бяры!

— Атрута і там, і там, — устаўляе свае «тры капейкі» нейкая з кабет. — З адной бочкі, відаць, разліваюць — толькі ў пляшкі розныя... І прадаюць па рознай цане, каб з вас, дурняў, грошчы браць.

— Э-э, баба, ты не скажы, — падняўшы ўгору указальны палец і агаліўшы шчарбаты рот, пярэчыць ёй той пераборлівы пакупнік. — Вось гэта гарэлачка павінна быць мякчэйшая! — А ты дык дагэтуль цвёрдзіла піў? Аж зубы на іх зламаліся... Тады правільна: выбірай мякчэйшую, каб не жаваць...

Чарга заходзіцца ад рогату. Свята, можна сказаць, — у мястэчку новая крама.

ЖАБА?

З правілаў жыцця: калі вы селі ў крэсла да цырульніка, і той, не паглядзеўшы на вас і нічога не спытаўшы, бярэцца мыць галаву — уцякайце, бо майстар гэта, хутчэй за ўсё, неважнецкі... Як, дарэчы, і доктар, што ў першыя ж хвіліны прыёму і толькі адзін раз мерае ціск, бо на добры толк трэба два... І на розных руках...

Леў Міхайлавіч так і робіць. На прыборы — бачыць — 80 на 40.

— Чым займаецеся? — пытае ў сваёй пацыенткі. — З дзеткамі працую. — Трэба разумець, да такога востану школа давяла? — Не... Я дзяцей аднаго багацця вучу — дома ў іх... — Дык гэта вас жаба душыць?! — З чаго вы ўзялі? — крыўдзіцца маладзіца, зрываючы з рукі манжэту. Але ж позна: доктар паспеў заўважыць, што ў гэты момант ціск у яе падняўся да нормы. Значыць, «дыягназ» правільны?

...ЯК НЕКАЛІ

У двары і сірацінкай, можна сказаць, помнік «мінуўшчыны»: тэлефон-аўтамат. Некалі, гадоў 30-40 таму, у гарадах (не кажучы ўжо пра вёскі) іх не хапала — людзі, каб пазваніць, стаялі ў чэргах. Цяпер — зрэчас карыстаюцца. Ды яно і зразумела — ці не кожны з мабільнікаў; хатнія нумары амаль не набіраеш...

Але ж — калі такое здараецца, — то з задавальненнем, бо ўяўляецца, «бачыцца» не толькі сам чалавек, але і дом яго, чуюцца галасы сямейнікаў. — Лёнечка, гэта цябе, — зняўшы слухаўку, гаворыць, напрыклад, жонка спадара К.

Што цалкам лагічна і зразумела, бо гэта для мяне ды іншых ён шанюны Леанід Мікалаевіч, дзевяностагадовы ветэран Вялікай Айчыннай. А для яе — па-ранейшаму Лёнечка.

Што, згадзіцеся, дарагога каштуе!

ДАРМО, ШТО ВІДАЦЬ...

Недзе ў азіяцкіх краях з чаем любяць цырымоніцца: гэта значыць, заварваць нешта адмысловае, у адпаведным посудзе, пэўным чынам, потым — за прыемнымі размовамі і смакуючы — доўга піць.

У нас жа часу няма, а тым болей зранку: у нас заварку кіпнем заліў, сподачкам прыкрыў, трошкі пачакаў і гатова: пі сабе. Праўда, найперш...

Сяброўка з дапамогай лыжачкі выціскае, «выкручвае» свой пакецік з гарбатай, і (дарэчы ж прыйшлося) расказвае, што (канкрэтна) з такім вост «спітым» пакецікам робяць у Швецыі.

Выкідваюць? Ну, вядома ж, але не проста, а... сартуючы па відах смецця. Гэта значыць, паперку з назвай чаю (макулатуру, два-тры квадратныя сантыметры) кладуць у адну ёмістасць, нігачку (тэкстыль) — у другую, саму заварку (арганіку) — у трэцюю, пакецік — у чацвёртую. Во гаспадары — яны...

Што мы? Выбегшы з пад'езда пасля таго чаяпіцця, новымі вачыма, як той казаў, паглядзела на паўнютку кантэйнер са смеццем. І чаго ж толькі там не ўбачыла!

З самага верху, у прыватнасці, ляжалі вялікія бляшанкі ад фарбы (металалом), побач — бутэльні ад піва і шампанскага (шкло, якое не гніе ніколі!), там жа — безліч розных пакецікаў і пакецікаў, мужчынскі туюфель, рыззё... Карацей — усё разам, бо мы яшчэ толькі спрабуем, толькі вучымся сартаваць сваё смецце. І да Швецыі пакуль, як да Месяца.

МЫ НЕ ДАГОНІМ?

Ніла Гілевіча (светлай памяці!) некалі дужа ўсхваляваў артыкул у часопісе «Москва» (1991, №7), прысвечаны праблемам школьнага выхавання ў Амерыцы. У ім дзве таблічкі былі прыведзены: у першай — пералік праблем, якія найбольш хвалявалі настаўнікаў у 1940 годзе, у другой — у 1988-м.

Велізарная розніца, бо ў адным «слупку» былі размовы на ўроках, жаванне жвачкі, шум, беганіна па калідорах, незахаванне чаргі (у буфете ці яшчэ дзе), адзенне не па правілах, раскіданне смецця. У другім, праз 48 гадоў, на першы план выйшла злоўжыванне наркотыкамі і алкаголем, цяжарнасці і гвалтаванне вучаніц, самагубствы, абрабаванні, збіванне...

Не ведаю, ці рабіліся такія аптытані ў нас раней і ці будуць праводзіцца зараз? І што пакажуць?

Хай Бог дае, каб сапраўды адсталі мы ад той Амерыкі.

І ніколі яе не дагналі.

БЕЗ АДКАЗУ

Кажучы, дзвюх кабет асудзілі — далі па тры гады. Але дамоў яны вярнуліся праз шэсць, бо яшчэ тры прастаялі каля сцен турмы — не маглі разысціся: не пра ўсё пагаварылі...

Вось і гэтыя дзве не маўчаць — па дарозе з работы.

— Чула, што ты сына ажаніла. Асобна жывуць? — пытае маладзейшая. — Дык ці добра ж?

Старэйшая заклапочана адводзіць вочы, нейкі час маўчыць, потым махае рукой:

— Ат, хіба ў іх разбярэш? Ён мне кажа, што добра, што яму падабаецца. Але ж я не спяю... Дома ў нас — ты ведаеш — і памята ўсё, і прыбрана, і прыгатавана. У халадзільніку заўсёды нейкі боршчык, катлеты, кампот. А там... Кава ў іх на снаданне (каб жа хоць з бутэрбродамі!)... На вячэру — піца... Кур'еры прывозяць — гатовую...

Кажу ім: «Вы ж бы — каторы — сталі да пліты, самі нешта сабе згатавалі. І смачней было б, і здаравей, і танней... Нявестка ў крыўду. Кажа: «Мы зарабляем!» Я ім: «Дык трацце ж з розумам!» Яна: «А я, маўляў, не дурная: лепей грошы свае, чым час — чорт ведае на што...» Не паверыш: над гэтымі словамі каторы дзянёк ужо думаю: зразумець не магу, хто з нас дурны, хто разумны?

І сапраўды — пытанне!

УСЁ ЗМЯШАЛАСЯ...

З нашага невялічкага райцэнтра група «таварышаў» на «шабашку» паехала — у Расію. Будаваў адзін аб'ект, жылі ў адным інтэрнаце, па вечарах — адпаведна — збіраліся за адным сталом, гаманілі.

І падчас гэтых размоў неяк выпадкова высветлілася, што ў брыгадзе Танін першы муж і Танін другі... Мала гэтага: там жа яшчэ і прымака, які прыбіўся да першай жонкі Танінага другога...

Усё змяшалася, карацей... І, падобна, страшней, чым у доме Аблонскіх.

ГАНЬБА?

У Міхайлаўны радасць, хоць і была: сын у подпуск прыязджаў — аж з саменкай Масквы!

У першыя дні, пакуль холад стаў, ён у хаце столь пафарбаваў, шпалеры паклеіў. А потым разам з матуляй выйшлі плот гарадзіць і пры гэтым, ну вядома ж, размаўляць — пра сваё, жыццёвае, па-свойску, па-беларуску...

Суседка іх размовы «падслухала», па вёсцы панесла:

— Міхайлаўна — чалавек як чалавек. І сын яе, відаць, таксама: і ў школе добра вучыўся, і ў вялікім горадзе жыве... Але ж — бач ты — па-іхняму, па-гарадскому, і двух слоў не звяжа!

ЛЮДЗІ І РЭЧЫ

Адзін стары кавалер зарабляў неабліга грошы, меў кватэру ў горадзе, але потым вярнуўся ў вёску: абжыў бацькоўскую хату, машыну займеў, накупляў сабе рознай тэхнікі — новы тэлевізар, халадзільнік, мікрахвалёўку, пыласос ды... засумаваў, — стаў зазіраць у чарку. І тады ўжо дзверы ў яго дом не зачыняліся: хто хацеў, — заходзіў, што падабалася, браў...

Так што праспаўся нежк гаспадар, абышоў сялібу і вачам не паверыў. Зазіраў да суседзяў: спытаў, можа, чулі яны што, можа, бачылі? «Не, — казалі, — нічога не ведаем» (бо і самі ж, напэўна, бралі)...

Расстроіўся чалавек, пашкадаваў свайго добра, бо яно ж мазалём нажытае — дарма ніхто нічога не даў...

Потым — парадаваўся, што хоць нешта ды яшчэ засталася і... звязаву — кінуў піць, каб не страціць апошняе.

УСЁ, ШТО ТЫ РОБІШ ДЛЯ ІНШЫХ...

Тая паездка ў Прагу была вельмі нечаканай і гэткай жа кароткай, бо што там убачыш за некалькі дзён (тым болей — зімовых), што прывязеш у якасці падарункаў?

Грэх на душы: усё і для ўсіх выбіраў ўпохапкі, перад самым ад'ездам. Потым, чырванеючы, аддавала і прымала падзякі, не вельмі верачы ў шчырасць. Хоць гэта і дарэмна, бо хустка для мамы і сапраўды была незвычайнай: нейкай вельмі пясчотнай (да твару, да шыі), да таго ж — не вялікай і не малой, не сказаць, каб цёплай і зусім не халоднай... Больш за тое: у яе, у гэтай хусткі, была дзіўная ўласцівасць пасаваць па колеры да ўсяго: і да шэрага паліто, і да зялёнай кофты, і да вішнёвай куртки... Так што мама (светлай памяці!) насіла яе ці не круглы год...

Цяпер у той пражскай хустцы (добрая мода накручваць нешта на шыю!) фаршу сама.

Прытча з нагоды. Цяслар адзін стаіўся рубіць дамы — сказаў свайму начальніку, што хоча сысці: пабыць нарэшце з унукамі, паглядзець на свет...

Начальнік зразумеў яго, і, хоць вельмі шкадаваў адпускаяць, папрасіў зрубіць яшчэ адзін дом — апошні.

Што было рабіць: хоць-нехаць той цесля згадзіўся, хоць-нехаць стаў і працаваць: гэта значыць, не дужа думаў ды падбіраў бярвёны, шмат дзе спяшаўся, будаваў, абы з рук хутчэй...

І вось справа скончана. Час развітання: начальнік шчыра дзякуе цесляру за ўсё, што той зрабіў, і — за шматгадовую сумленную працу — уручае яму... ключы ад таго самага апошняга дома, са словамі: «Ён — твой. Прымі яго ў падарунак...»

«Якая трагедыя, які сорам! — жахаецца майстар. — Я, паставіўшы столькі ўзорных бездакорных дамоў, сам павінен жыць у такім паганым... Ды каб жа я ведаў, што так абвернецца, што раблю гэты дом для сябе, я б тады...»

Не ведаў ён, не ведала я ды і вы, магчыма: усё, што мы робім для іншых, мы робім для сябе.

Валянціна ДОЎНАР.
dounar@zviazda.by

«Модны прысуд» бабы Франі

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Далей — болей. Калісьці пасадзіла Франя Іванаўна каля брамкі блакітныя елкі. Калі дрэвы падраслі, гаспадыня вырашыла паставіць пад яло-

вымі лапкамі Дзёда Мароза і Снягурку — якраз набліжаўся Новы год. Аднавяскоўцы ацанілі казачную інсталцыю Франі. Потым пашыла і прыбрала Бураціну, Дзіка, Рыбака, Лесніка-дрывасека, Сал-

дата, Паляўнічага. Праўда, у апошняга героя нехта зняў з пляча «стрэльбу» (ён і дагэтуль стаіць без яе).

Сваіх лялек-людзей майстрыха вырабляе са звычайнай тканіны, робіць каркас, набівае сенам. Паверх лялькі апранае адзежу, якую ёй прыносяць прыхільнікі яе творчасці, добразычліўцы. Напрыканцы размалёўвае фарбамі твар, надае яму эмоцыі і здаровы выгляд. Усе «людзі» атрымліваюцца ў натуральную велічыню, у натуральных позах — так патрабуе вопратка, дыктуе мода.

Не раз пазычалі герояў з брыляўскай калекцыі на раённыя святы і нават на «Дажынкi». Давалі Франі і заказы на выраб нейкай знакамітай асобы. А ўжо колькі турыстаў прыязджала, нават з замежжа, цяжка падлічыць. Улетку Франя Іванаўна ўсё больш праводзіць часу на агародзе — трэба збіраць жукоў і рваць пустазелле, даглядаць козачак і іншую жывёнасць. І толькі пры неабходнасці (калі хто папросіць) альбо ў рэдкія хвіліны адпачынку яна бярэ гармонік і ўспамінае песні сваёй маладосці.

Анатоль КЛЯШЧУК.
Фота аўтара.

Бярэзінскі раён.

